

פתרון הבחינה

בתנ"ך

קיץ תשפ"ה, 2025, שאלון: 1261

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך של בית הספר "יואל גבע" ואורי כפיר

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון לשאלון.

2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – בראשית (48 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה 24 נקודות):

בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף – 8 נקודות).

שאלה 1

סעיף א'

(1) הסיבה למצוקתה של שרי: שהיא עקרה ואינה יכולה ללדת ילדים. המעשה שעשתה שיכול לפתור מצוקה זו: שרי נתנה

את שפחתה הגר לאישה לאברם, שהיא תוליד לו בן שייחשב לבנם של שרי ואברם.

(2) דמותו של אברם: דמות פסיבית, הוא אינו מציע או עושה דבר לנוכח עקרותה של שרי וגם כאשר שרי מציעה לו לשכב עם

הגר, הוא אינו מביע דעה ועושה כדבריה.

סעיף ב'

(1) הגר החלה לנהוג בזלזול בשרי, מה שהביא למשבר במערכת יחסים בינהן "ותקל גברתה בעיניה".

דרך ההתמודדות של אחת מהן עם המשבר:

שרה – הפנתה את כעסה כלפי אברהם ועינתה את הגר.

הגר – נמלטה מבית שרי אל המדבר.

לביסוס: "ותענה שרי ותברח מפניה".

(2) ההחלטה האלוהית בנוגע למשבר בין שתי הנשים: על הגר לשוב אל בית גבירתה שרי ולספוג את העינויים שלה. לביסוס:

"שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה".

לדעתי, החלטה זו לא הייתה יכולה לשפר את היחסים בינהן, מאחר והמצב יחזור לקדמותו. לדברי המלאך, הגר תמשיך

לסבול מעינויים של שרי, כך ששום דבר לא ישתנה.

סעיף ג'

(1) מדרש השם ישמעאל – "כי שמע ה' אל ענייך" – כלומר, ה' שומע את סבלה של הגר. דבר זה יכול לעודד אותה, כי השם

מעיד על כך שה' משגיח ושומר עליה.

(2) לפי פירוש רלב"ג, להגר יש סיבה להתעודד מדברי המלאך בנוגע לעתידו של בנה, כי הוא מבטיח לה שהוא יהיה למושל

ושליט על עמים רבים ושטח ארצו יהיה רחב מאוד.

שאלה 2

סעיף א'

(1) אברהם דרש מעבדו בשבועה, להביא לבנו יצחק כלה מארצו ולא לקחת אישה מבנות הכנעני.

(2) העבד יהיה פטור מן השבועה בתנאי שהאישה לא תרצה לבוא אחריו אל הארץ.

תנאי זה קשור בהבטחת אלוהים לאברהם בפסוק ז', שארץ כנען מובטחת לו ולצאצאיו. [אם הכלה לא תרצה לבוא אחרי

העבד אל הארץ שהובטחה ליצחק (צאצא אברהם), הרי שאינה המיועדת].

סעיף ב'

(1) על פי י' שרלו, מידת החסד הגדולה היא לעזור לאנשים זרים ולא רק לקרובים לנו.

מידת החסד הזאת באה לידי ביטוי בהתנהגותה של רבקה: היא הייתה נכונה לעזור לעבד אברהם, אדם זר שהיא אינה

מכירה. רבקה הייתה מוכנה להשקות את העבד ואף הגדילה לעשות כשהציעה להשקות את כל גמליו. לביסוס: "ותאמר

שתה אדני... ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות".

(2) רבקה אישה עצמאית, היא נשאלת על ידי בני משפחתה אם תרצה ללכת עם העבד, והיא מגלה עצמאות ובוחרת לעשות

זאת.

סעיף ג'

- (1) העבד שינה את סדר האירועים, כדי לדבוק בגרסתו שהוא בא להביא כלה ליצחק ממשפחת אברהם. לכן, הוא ציין שבתחילה שאל את רבקה לגבי מוצאה, ולאחר שווידא שהיא בת למשפחת אברהם, העניק לה את התכשיטים. שינוי זה משרת את מטרת שליחותו: להביא כלה ליצחק. מבחינת העבד, רבקה היא המיועדת המתאימה, לכן כדי לוודא שמשפחתה תאשר את הנישואין, הוא דבק בגרסה שהציג לפניהם.
- (2) העבד הצליח במשימתו, בני המשפחה של רבקה אומרים: "מה' יצא הדבר" – כלומר, הם מאשרים את הנישואין ורואים בהם הכוונה אלוהית. או: "ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה'".

שאלה 3

סעיף א'

- (1) בזכות יוסף באה ברכה על בית פוטיפר. ה' המשגיח על יוסף, גורם להצלחתו בכל מעשיו בבית פוטיפר.
- (2) הגמול שהעניק פוטיפר ליוסף בתמורה להשפעתו: מינה אותו לאחראי על ביתו ועל כל רכושו.

סעיף ב'

- (1) המחלוקת בנוגע למטרת בואו של יוסף לבית פוטיפר באותו היום:
רב – יוסף בא כדי לעשות את מלאכתו, עבודתו.
שמואל – יוסף בא כדי להתייחד, לשכב עם אשת פוטיפר.
- (2) הפירוש המתאים יותר לתיאור דמותו של יוסף בפסוקים ז'-י', הוא פירושו של רב, האומר שיוסף בא לעשות את עבודתו. יוסף מסרב לאש פוטיפר המנסה לפתות אותו לשכב איתה. לדבריו, הוא מונה על ידי אדונו לאחראי על הבית ולא יעלה על דעתו לחטוא לאדוניו ולה'. לביסוס: "איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך... ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת".

סעיף ג'

- (1) הכינוי: "העבד העברי". אשת פוטיפר ביקשה להדגיש את הבדלי המעמדות שבין יוסף העבד הזר הנחות לבינה ובעלה, אדוני הבית. היא רצתה להזכיר לבעלה, שלמרות התפקיד שנתן ליוסף, עדיין מדובר בעבד זר, שנהג בצורה לא ראויה למעמדו הנחות.
- (2) לדעת רש"י הירש, פוטיפר העביר את יוסף לבית הסוהר, כדי שיביא שם תועלת וברכה כפי שהביא אל ביתו.
לדעת, פעולה זו יכולה להעיד שפוטיפר לא האמין לדברי אשתו, כי לו היה מאמין לה, הרי שהיה מעניש את יוסף בעונש מוות, עונש הניתן על ניאוף. אך מעצם זה, ששלח אותו לכלא המלכותי, מתוך אמונה שיביא איתו ברכה, כלומר שה' איתו, הרי שלא האמין לדברי העלילה עליו.

פרק שני – שמות (24 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 4-5 (לכל שאלה –24 נקודות)

בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף –8 נקודות)

שאלה 4

סעיף א'

(1) הגורם לצעקת העם אל ה': בראותם את חיל מצרים המתקרב אליהם, והם לכודים בין הים לפניהם וההרים אחריהם. הם האשימו את משה, שהוציא אותם ממצרים כדי למות במדבר.

(2) כדי להרגיע את בני ישראל, משה הבטיח להם שהם יראו את הישועה הגדולה שה' יביא להם ושלאחר מכן הם לא יוסיפו לראות עוד את המצרים. כלומר, משה מבטיח לעם, שה' ישמיד את צבא מצרים הרודף אותם.

סעיף ב'

(1) בפסוקים ה'ז'-ז' – לפרעה יש חופש בחירה. כאשר פרעה שמע שבני ישראל יצאו ממצרים, הוא חזר בו מהחלטתו והחליט לצאת לרדוף אותם. לביסוס: "... ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו... ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו".

בפסוק ח' – לפרעה אין חופש בחירה. בפסוק זה נאמר שה' החליט "לחזק" את לב פרעה, לגרום לו לנהוג בעקשנות ובאכזריות, ולצאת לרדוף אחרי בני ישראל. לביסוס: "ויחזק ה' את לב פרעה וירדף אחרי בני ישראל".
הסתירה: מן הצד האחר נאמר שזאת בחירתו והחלטתו החופשית של פרעה, לרדוף אחרי בני ישראל, ומצד שני נאמר שה' החליט זאת בשביל פרעה והוא שגרם לו לרדוף אחרי בני ישראל, כלומר מנע ממנו את הבחירה החופשית.
(2) לדעתי, על פי פירושו של רש"י, היה לפרעה חופש בחירה. לדברי רש"י, פרעה התלבט אם לרדוף אחרי בני ישראל או שלא. כלומר, ההחלטה הייתה בידי, ה' רק "עודד" אותו לנקוט בהחלטה לרדוף אותם.
אז: לדעתי, על פי פירושו של רש"י, לא היה לפרעה חופש בחירה. לדברי רש"י, ה' הוא ש"סייע" לפרעה בהחלטה לרדוף אחרי בני ישראל. כלומר, ה' כיוון את בחירת פרעה ובכך מנע ממנו את חופש הבחירה.

סעיף ג'

(1) העם ראה את גופותיהם של המצרים הנשטפות אל שפת הים, את הישועה הגדולה שחולל ה' למענו.
התובנה של העם בנוגע לאלוהים ובנוגע למשה בעקבות מה שראה: העם ירא מה' ומאמין בו וביכולותיו וגם במשה כעבדו הנאמן של האלוהים.
(2) האמונה של העם במשה באה לידי ביטוי בפרק כ', בכך שהם מבקשים ממנו להיות נציגם לפני האלוהים. לאחר שהעם זכה להתגלות האלוהית במעמד הר סיני, העם חשש מלראות את האלוהים ולמות, לכן ביקש משה שהוא ידבר עם האלוהים ויעביר לעם את דבריו.

שאלה 5

סעיף א'

(1) העם דרש מאהרון שיעשה להם אלוהים שילך לפניהם. העם דרש זאת, מכיוון שמשה התעכב על ההר והעם היה במצוקה ללא נוכחותו.

(2) אהרון נענה לדרישת העם, בכך שביקש מהעם לאסוף אליו את תכשיטי הזהב שלו, הוא התיך את הזהב ויצר ממנו עגל. לביסוס: "ויאמר אלהם אהרון פרקו נזמי הזהב... והביאו אלי... ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה". עם זאת נראה כי ניסה לדחות את מימושה, בכך שעשה הכל בעצמו, אולי כדי למשוך זמן. או: כי ניסה לדחות את חגיגות העם סביב העגל, בהכריזו על חג לה' למחרת היום. לביסוס: "... ויקרא אהרון ויאמר חג לה' מחר".

סעיף ב'

(1) שתי פעולות תקיפות שעשה משה:

- בנוגע ללוחות הברית – משה שבר את לוחות הברית. מטרת הפעולה: הבעת מחאה על בגידת העם באלוהים. שבירת הלוחות מסמלת את שבירת הברית בין העם לה'. לביסוס: "וישלך מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר".
- בנוגע לעגל הזהב – משה הורס את עגל הזהב, הוא שורף אותו וטוחן אותו לאפר דק. מטרת הפעולה: להראות לעם את אפסותו של העגל, לו הם סוגדים וכדי שלא יישאר ממנו זכר בקרב מחנה ישראל. לביסוס: "ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר דק...".

(2) משה מבקש מה' לסלוח לעם על חטאם הכבד. ואם ה' אינו מוכן לסלוח לעם, משה מבקש שימית גם אותו.

האם בקשה זו מעידה על היותו מנהיג אחראי – תתקבל כל דעה מנומקת.

סעיף ג'

(1) משה האשים את אהרון בכך שהוא גרם לעם לחטוא, בגלל שבנה את עגל הזהב.

(2) אהרון ניסה להקטין את מידת אחריותו לדברים שבהם הואשם (על התלמיד לבסס על שתי דוגמאות מהכתוב):

- אהרון מטיל את האשמה על העם, בטענה שהוא רע מיסודו. לביסוס: "אתה ידעת את העם כי ברע הוא".
- אהרון טוען שלא תיכנן ליצור עגל זהב, אלא לאחר שהשליך את זהב העם לאש, יצא 'במקרה' עגל זהב. לביסוס: "... ואשלכהו באש ויצא העגל הזה"

פרק שלישי – נושאי הבחירה (16 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 6-10 (לכל שאלה – 16 נקודות).

בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על סעיף א – חובה (8 נקודות) ועל אחד מן הסעיפים ב-ג (8 נקודות)

שיבת ציון

שאלה 6

סעיף א'

שתי הסיבות שבגללן הזדח העם לבנות את המזבח (על התלמיד לבסס):

- כדי לחדש את הקרבת הקורבנות לה' כפי שנדרש בתורה. לביסוס: "ויבנו את מזבח אלהי ישראל להעלות עליו עלות ככתוב בתורת משה איש האלהים".

- בגלל הפחד של שבי ציון מהעמים שהיו בארץ. שבי ציון קיוו שחידוש הקרבת עבודת המזבח, תגרום לה' לסייע להם. לביסוס: "ויכינו המזבח על מכנתו כי באימה עליהם מעמי הארצות".

סעיף ב'

(1) שתי דוגמאות להכנות לבניית בית המקדש השני:

- העם אסף כסף לשלם לבעלי המלאכה, לחוצבים ולחרשים (מעבדי המתכות)

- העם הביא ארזים מן הלבנון לבניית בית המקדש השני.

פעולות אלה מעידות על חשיבותו של המקדש בעבור שבי ציון, כי למרות מצבם הכלכלי הרע, עם שובם לארץ חרבה, הם טרחו ועמלו כדי לבנות בית מקדש מפואר.

(2) הביקורת המשתמעת מדברי חגי על התנהלותם של שבי ציון בנוגע לבניית היכל ה', היא שהם דאגו לבנות לעצמם בתים

מפוארים, "ספונים" = בנויים מעצי ארזים יקרים, בזמן שבית המקדש עדיין חרב ולא נבנה.

סעיף ג'

(1) תחושת החסד באה לידי ביטוי בדברי ההלל והשבח של העם לה'. הגורם לתחושה: סיום בניית בית המקדש השני וחנוכתו.

העם משמיע קולות תרועה ושמחה. לביסוס: "וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל לה' על הוסד בית ה'".

האכזבה באה לידי ביטוי בבכי של ראשי האבות והזקנים. הגורם לתחושה: הם הדור שזכה לראות את בית המקדש הראשון, והם חשים עצב והחמצה בהיזכרם בבית המקדש הראשון, שהיה מפואר מאוד, לעומת בית המקדש השני. לביסוס: "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול".

(2) דוגמה מן המזמור לתחושת החסד שחוו שבי ציון:

- "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים" – העם השב לציון, מרגיש כאילו הוא בחלום.

- "אז ימלא שחוק פינו ולשננו רנה" – העם מלא שמחה, צחוק ושירה, עם שובם לציון.

נביא ונבואה

שאלה 7

סעיף א'

- (1) האירוע ההיסטורי שמזכיר חנניה בן עזור, הוא גלות יהויכין. נבואתו בנוגע לאירוע זה: כל כלי בית המקדש שנבזזו על ידי נבוכדנאצר באותו האירוע, יושבו ליהודה. גם יהויכין מלך יהודה וכל האנשים שהוגלו עימו, יחזרו בעוד שנתיים.
- (2) מה בדברי חנניה עשוי לשכנע את קהל שומעיו:

- חנניה מציג את דבריו כדברי ה', כדברי נבואה מעם ה'.
- חנניה מציין פרק זמן קצוב וקצר להתגשמות דבריו, מה שיכול לשכנע את העם שהוא משוכנע בצדקתו וכי הם יזכו לראות זאת.

סעיף ב'

- (1) תקוותו של ירמיה שנבואת חנניה תתגשם, באה לידי ביטוי בדבריו: "אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריו אשר נבאת...". - ירמיהו מביע תקווה שאכן ה' יגשים את דבריו וכל גולי יהויכין ישובו מהגולה.
- (2) ירמיהו מטיל ספק בנבואת חנניה באמצעות ההבחנה שהוא יוצר בין נביא אמת לנביא שקר: ירמיהו טוען שנביאי האמת שקדמו לו, ניבאו כמוהו, על דברים קשים לעם. לדברי ירמיהו, נביא אמת תפקידו לבוא אל העם עם דברי האלוהים הקשים ולהזהירם שאם לא ישובו לדרך ה', הם יענשו קשות. ירמיהו אומר שנביא המנבא לשלום, אמיתות דבריו תימדד לפי התגשמות הנבואה. במילים אחרות, נביא אמת, הוא הנביא המביא את דבריו הקשים של האלוהים לעם. לעומת נביאי השקר, שדרכם היא דרך חנופה והם אומרים דברי שקר טובים לעם, על דעת עצמם, כדי לקנות את ליבו.

סעיף ג'

- (1) המעשה הסמלי שעשה חנניה לעיני העם, הוא שבירת מוטת העץ שנשא ירמיהו על כתפיו. מטרת המעשה לפי הקטע ולפי דברי חנניה, שבירת מוטת העץ כסמל לשבירת העול הבבלי מעל יהודה. לביסוס: "ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר ה' כה אשבר את על נבכדנאצר מלך בבל".
- (2) המעשה הסמלי שה' מבקש מירמיהו לעשות משמש מענה לחנניה: ה' מבקש מירמיהו לעשות מוטות ברזל, אותן יישא על צוארו, במקום מוטות העץ ששבר חנניה. המסר המשתמע לעם: השעבוד הבבלי על יהודה יהיה כבד וקשה מאוד. ה' ייתן לבבל את השלטון על יהודה ועל כל עמי האזור, ובבל תשלט בכוח. לביסוס: "כי כה אמר ה' על ברזל נתתי על צואר כל הגוים האלה לעבד את נבכדנאצר מלך בבל ועבדהו וגם חית השדה נתתי לו".

חוק וחברה

שאלה 9

סעיף א'

- (1) המחוקק המקראי דורש להפלות לטובה קבוצות מסויימות בחברה: הוא דורש להשאיר מתנות מהגידולים החקלאיים לעניי החברה, לדאוג להם. "ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר..."
- לפעמים הוא דורש לנהוג באופן שיוויוני כלפי כולם: בכל הנוגע למשפט. המחוקק דורש משפט צדק לכולם ללא כל קשר למעמד או הקבוצה אליה הם משתיכים. "לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול..."
- (2) כשמדובר בעזרה כלכלית לעני, מותר ואף רצוי להפלותו לטובה, כדי לדאוג לרווחתו. אך בנושאים משפטיים, העניינים והעשירים, שווים בפני החוק ואין להפלות לטובה צד מסוים במשפט.

סעיף ב'

- (1) עבירה גוררת עבירה: מי שגונב יכחיש שגנב. ההכחשה תיעשה על ידי דברי שקר כשיטען שלא גנב, וכדי לחזק את שקרו יישבע בשם ה'. התוצאה הסופית היא חילול שם ה'.
- (2) הקושי: כיצד ייתכן שהאדם יכול לאהוב את האחר כפי שהוא אוהב את עצמו?
- החוקים בפסוקים י"ז-י"ח: "לא תשנא את אחיך בלבבך" ו"לא תיקום ולא תיטור בני עמך", מסייעים לאהוב את האחר. כי אם האדם לא ישנא בליבו את האחר ולא ישמור כלפיו שנאה או נקמה, בזאת הוא יביע אהבה כלפי האחר.

סעיף ג'

- (1) אדם העושה מעשים הנזכרים בפסוק י"ד: "לא תקלל חרש ובפני עיוור לא תיתן מכשול", אינו פוחד משופט בשר ודם ולא ניתן להוכיחו. הסיכויים שייתפס קטנים, אך עליו לדעת שלא יוכל להתחמק מעונש, כי ה' רואה הכל ויראת ה' צריכה להרתיעו.
- (2) הסיבה לכך שמלך נדרש ליראת ה' היא כדי שלא יתגאה, לא יסטה מהחוקים ולא ירגיש עליון על עמו. "לבלתי רום לבבו מאחיו". יראת ה' שומרת עליו מהתנשאות, ומזכירה לו שגם הוא כפוף לחוק ולאלוהים, כמו כל אדם אחר. "ליראת את ה' אלהיו".

מזמורי תהילים

שאלה 9

סעיף א'

(1) דוגמה להתרגשותו של המשורר לפני העלייה לרגל:

- "שמחתי באמרים לי בית ה' נלך" - המשורר שמח רק מעצם הידיעה שהוא עתיד לעלות לרגל.

דוגמה להתפעלותו מן העיר בהגיעו אליה:

- "ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו" - ירושלים העיר המאחדת את כל הבאים אליה.

- "כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד" - המשורר המגיע לעיר, רואה בעיני רוחו את ימיה המפוארים

בעבר.

(2) המשורר מבטיח כאשר הוא נפרד מהעיר, לדבר ולאחל רק טובות לירושלים.

סעיף ב'

(1) על התלמיד להסביר את משמעות הביטוי "כעיר שחברה לה יחדיו" על פי שתיים מנקודות המבט הבאות:

- מנקודת מבט דתית - ירושלים עיר הקודש שבה שוכן בית המקדש ואליה עולה כל העם. העיר מחברת את העם מבחינה דתית.

- מנקודת מבט לאומית - ירושלים היא עיר הבירה של העם ובה שוכן ארמון המלך. היא הגאווה הלאומית של העם.

- מנקודת מבט חברתית - העליה לרגל לירושלים, הייתה למפגש חברתי של בני העם מכל קצוות הארץ.

(2) החזרה על הביטוי "בית ה'", מדגישה את נקודת המבט הדתית. ירושלים עיר הקודש, עירו של האלוהים שבה שוכן בית

המקדש.

סעיף ג'

(1) דוגמה הממחישה את אהבתו של המשורר לירושלים:

- "שאלו שלום ירושלים ישליו אהבך" - המשורר מייחל לשלומה של עירו האהובה עליו ושל כל אוהביה.

- "יהי שלום בחילך שלום בארמונותיך" - המשורר מייחל לעירו האהובה שלום ושלוה.

- תיתכנה דוגמאות נוספות.

(2) על פי דברי כהן-צמח ועל פי המזמור, אחדותו של העם באה לידי ביטוי, בדיבור בגוף רבים. המשורר אינו מביע את דבריו

בגוף יחיד, אלא בגוף רבים, הוא מדבר בשם העם כולו, המביע את אהבתו לירושלים.

ספרות החכמה – הרהורים על החיים

שאלה 10

סעיף א'

תפיסת הגמול "צדיק וטוב לו" - הרעיון שלפיו אדם שעושה טוב מקבל טוב. כלומר, הצדיק, מי שפועל ביושר, באמונה ובמעשים טובים, יתוגמל בחייו בטוב – בריאות, שפע והצלחה. ניתן לראות זאת בפסוקים א'-ד', איוב האיש הצדיק המאמין בה', מתוגמל בשפע וברכה. "ויולדו לו שבעה בנים ושלוש בנות" - איוב נתברך בבנים ובנות. לאיוב רכוש רב - "ויהי מקנהו שבעת אלפי צאן ושלושת אלפי גמלים וחמש מאות צמד בקר".

סעיף ב'

(1) המחלוקת בין ה' ובין השטן בנוגע לצדיקותו של איוב:

ה' מציג את איוב כצדיק אמיתי: הוא מתאר אותו כ"איש תם וישר, ירא אלוהים וסר מרע" - אדם שמעשיו טובים לא רק כלפי חוץ אלא גם מעומק ליבו, מתוך יראה וכנות. ה' מתגאה באיוב בפני השטן כדוגמה לאדם צדיק באמת. לעומת השטן המפקפק בכנות אמונתו של איוב: "הלוא חினם ירא איוב אלוהים".

שני הטיעונים שהשטן מביא לחיזוק דבריו:

- "הלא את שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ" - כלומר, איוב איננו ירא שמיים לשם שמיים – אלא משום שה' גמל לו בטוב. ה' בירך אותו ואת ביתו ומגן עליו ובתמורה לזאת, איוב מאמין בו.
- "ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך" - השטן טוען, שאם תוסר ההגנה והברכה שאיוב מקבל – הוא יחדל מלדבוק באמונתו ויקלל את אלוהים.

(2) טענה התומכת בדברי השטן: השטן טוען שאיוב ירא את ה' לא מתוך אמונה אמיתית אלא מתוך רצון לשמר את טובתו

האישית. בפסוק ה' נראה שאיוב מקריב קורבנות לא רק כשהתבקש, אלא מהפחד שמא ילדיו חטאו בסתר. ייתכן שזה מעיד על גישה תועלתנית – רצון "לכסות את כל האפשרויות" כדי שלא יבוא עונש, גם אם לא ברור שאכן נעשתה עבירה. כלומר, אפשר לטעון שיראתו של איוב מושפעת מחשש מתוצאה שלילית, ולא מתוך ביטחון באל או אהבה טהורה.

טענה הסותרת את דברי השטן: מאידך, התנהגותו של איוב בפסוק ה' יכולה להעיד דווקא על יראת שמיים פנימית ועמוקה. הוא אינו מחכה להוכחות לחטא, אלא מתפלל ומקריב קורבנות "אולי" – כלומר, מדובר בדאגה מוסרית ואחריות הורית, גם על חטאים שבדמיון בלבד. התנהגות זו מבטאת מחויבות רוחנית כנה, שמעידה על צדיקות שאינה תלויה בגמול, אלא ברגישות מוסרית גבוהה.

סעיף ג'

(1) שני אמצעים רטוריים:

- הדרגתיות: העונשים מובאים מהקל אל הכבד. מביזת הבקר והאתונות ועד מות כל בניו ובנותיו.

- ביטוי מנחה: "ואימלטה רק אני לבדי להגיד לך", מופיע ארבע פעמים דבר המלמד על אסון קטלני וקשה עד כי רק אחד הצליח להימלט משם.

או: "עוד זה מדבר וזה בא", מדגיש את רציפות המכות, את מהירותן ואת חוסר היכולת של איוב להתאושש בין מכה למכה.

(2) על פי הפסוקים, איוב עוסק בשאלה למה ה' נותן לבני אדם חיים שיש בהם אומללות ומסכנות. האנשים שבאו עליהם כל כך הרבה צרות, מחכים למות, אך המוות איננו מגיע.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח (12 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה 11 (חובה)

יש לענות על סעיף א (חובה) (7 נקודות), ועל אחד מהסעיפים ב-ד (לכל סעיף 5- נקודות).

שאלה 11

סעיף א'

שני דברים שעשה ה' כדי להציל את אליהו מן הבצורת:

- שלח אותו לנחל כרית, שממנו יוכל לשתות בזמן הבצורת.
- שלח עורבים שיביאו לו לחם ובשר בבוקר ובערב, לכלכלתו.

סעיף ב'

(1) ה' שלח את אליהו לצרפת שבצידון, כי הנחל ממנו שתה התייבש. ובצידון, ה' דאג שאישה אלמנה תדאג לכלכלתו של אליהו.

(2) הרעיון התיאולוגי הוא אלוהות אוניברסלית, ה' השולט בכל העולם ובכל תופעות הטבע. אפילו בצידון, שהייתה עיר עובדת אלילים המאמינה בבעל, הבצורת פשטה. כלומר כוחו של האלוהים מעל לכל.

סעיף ג'

(1) אליהו ביקש מהאלמנה שתיתן לו פת לחם. לאלמנה היה קשה להיענות לבקשתו, כי לא נותרה לה כמות מספקת של קמח, אלא מעט לה ולבנה בלבד.

(2) הקושי בבקשה הנוספת של אליהו: שהוא מבקש ממנה להאכיל אותו בראשונה (למרות שהוא יודע שיש ברשותה כמות קטנה מאוד של קמח). הוא שכנע אותה בכך שהבטיח לה שאם תעשה כמצוותו, לא ייחסר לה קמח ושמן עד לסיום הבצורת.

סעיף ד'

(1) טענתה של האישה כלפי אליהו: שבגללו בנה מת.

הסיבה לדבריה אלה: שנוכחותו של איש האלוהים בביתה, מדגישה את עוונותיה והביאה למות בנה.

(2) בפסוק י"ח – האישה מאשימה את אליהו במות בנה והיא כועסת עליו

בפסוק כ"ד – היא מביעה הערכה כלפי אליהו ומודה שאכן הוא איש האלוהים.

הגורם לשינוי: אליהו השיב את בנה לחיים.